

Szakonyi Károly

A reformkorról bizalmasan

(Jolsvai András: Nincsen számodra hely)

Ezt a *bizalmasan* kifejezést Tersánszky Józsi Jenőtől vettem át, a *Nagy árnyakról bizalmasan* kötete éléről *Jolsvai András* legújabb regényére alkalmazva. Ahogy ő remek portréiban lehozza nekünk szemmagasságba írótársait, úgy tárja elénk Jolsvai a reformkor nagyjainak hétköznapi életét. Bizalmasan. Bocsánat, mondja, lesegítem önöket szobraik talapzatáról, tessék felengedni a merev tartást, tessék csak lelépni a földre, attól műveik becse nem fog csorbulni, politikájuk, tudományuk, költészetük éppen úgy megmarad a nemzet áhítatos csodálatában. Mert jó volna megismerni, hogyan teltek ifjúkori napjaik az ikervárosban, hogyan ébredetek, mi dolog után néztek napközben, milyen terveket szőttek a magyar szellemi élet, s benne az irodalom megreformálására, hogyan boldogultak a Széchenyi meghirdette – és alapította Akadémián a Tudós Társaságbeli feladataikkal a Deron-ház termeiben, a hétfői üléseken, Teleki Pál a matematikai osztályról, Kazinczy Ferenc a filozófiairól, Bajza, Szemere, Fáy András, Helmeczy Mihály pénztárnok, Döbrentei Gábor titoknok és a többiek, köztük a költő, Vörösmarty Mihály, akik mind nagyjai lettek a magyar históriának.

Vörösmarty Mihályt pusztán *költőnek* emlegeti a szerző, ő ugyancsak ifjan kerül elénk. Vele, általa ismerünk meg mindent az ezernyolcszázharmincas évek pesti életéből, az akadémikusok összejöveteleiről a hétfői üléseken meg a törzsasztalaiknál, a Három Ökörben vagy a Fehér Bárányban, ahol étkek és meszely borok fogyasztása közben szellemi csatákban folynak a tudósi, nyelvészeti pártoskodások. Jolsvai beleéli magát a korba, mintha egyike lenne a regény szereplőinek, de közben azt is érezteti, hogy *mesél,* az egykor irodalomtörténésznek készülő író mondja el nekünk, mire bukkant a reformkor kezdetének kutatása közben az Akadémia kézirattárában. Jót tesz ez a könyvnek, hitelesíti a történetet. Hitelesíti a reggeleket a Kalap utcai, puritán berendezésű lakásban, ahol Vörösmarty Mihály elégedetlenül nézi magát, gyér haját és szakállát, arcbőrének hibáit

reggelente a tükörben, miért nem olyan arszlán ő, aki könnyedén hódítja a nőket, miért gyámoltalan a dámákkal szemben, s miért, hogy csak a kétes erkölcsű nőkhöz van mersze. Érdekes ez a szokatlan rajz a költőről, noha tudtuk, hogy inkább álmodozik, plátói szerelmeket táplál elérhetetlen hölgyek iránt, és verseiben éli meg érzelmeit. Erről szólván: Jolsvai meglep minket egy különösen érdekes epizóddal, a költő találkozásával és mindent elsöprő szerelmi kalandjával Orczy Franciskával, azaz De la Motte bárónővel. A regény másutt is érdekfeszítő, például ahogy megrajzolja a Tudós Társaság tagjainak viselkedését, köztük a két grófot: Széchenyit és Telekit, (hogy az akadémikusok megkülönböztessék őket, Széchenyit *sróf*-nak emlegetik, már csak azért is, mert örökösen ösztönzi őket tervezgetésre, munkára), aztán az Auróra szerkesztése körüli, meg a nyelvújítási vitákat, a szótár huzavona készítését, de a történetnek ez a szerelmi része bravúrosan izgalmas. És persze fájdalmas. Most is elég egy pillantás a Wolf-hof kapuján kigördülő hintóban ülő hölgyre, hogy szerelemre lobbanjon iránta, fantáziájában máris birtokolja. Nevet ad neki (Melánia), és megírandó történetet sző köréje. A költemény szépen alakul, amikor Bánfy elcsalja De la Motte bárónő Liszt Ferenc tiszteletére adott estéjére, ahol a ház úrnőjében ámulattal ismeri fel álmai asszonyát, aki őt csodálattal fogadja. A meghitt pillanatok folytatásaként másnap levélben találkára hívja a költőt. Jolsvai egy Gogolhoz mérhető vígjátékban folytatja a mesét: Vörösmarty ámul és boldog, de megriad: sosem bánt még úrinővel, s vajon hiheti-e, hogy az előkelő dáma beleszeretett? Tanácsért szaladgálna rutinos barátaihoz, hogyan viselkedjen, hogyan fogjon hozzá a vetkőztetéshez, hogy ne lássák tapasztalatlannak. Végül Fáyt Andrástól nyer bíztatást. A gogoli komédia folytatódik: Vörösmarty megkéri Marcsát, hű szolgálóját és ágyasát (micsoda finom vonalakkal ábrázolja Jolsvai ennek a lánynak a vonzódását a férfihoz!), menne Károlyi grófékhoz, hiszen jóban van a grófné szobalányával, kérne tőle kölcsön krinolint meg mindenféle ruhadarabot, amit az ilyen nők használnak, hogy aztán beöltöztesse azokba Marcsát, s utána meg gyakorolja rajta a vetkőztetést. Felesleges. A báróné áttetsző köntösben fogadja a budoárjában, és a költő a gátlását egy csapásra elveszíti. Végtelenül boldog, mert nem tudja még, hogy Franciska Döbrentei Gábort is ugyanígy szokta fogadni…

Említhetnék más, kedélyes epizódokat is, említhetném a ravaszul becsempészett, az életműbe bekerült későbbi mondatokat, amelyek alkalmilag tolulnak Vörösmarty ajkára, mint például, amikor találkozik az ablakon kibámuló, még gyermek Csajághy Laurával, és megkérdezi

tőle: *Hová merült el szép szemed világa?* Vagy máskor, amikor a postakocsira már nem fér fel, megjegyzi, hogy *Nincsen számodra hely.* Ez egyébként a könyv címe is, aminek a borítóját *Szabadi Gergely* tervezte.

Jól tette Jolsvai András, hogy hajdani (elkallódott, de megtalált) jegyzeteiből megteremtette ezt a regényt, hogy a hősi küzdelmet, amit a reformkor ifjú tudósai, írói folytattak a magyar szellemi élet megalapozásáért, Kazinczy nyomán az anyanyelvért, a magyar helyesírás és szóragasztás szabályaiért (amit Vörösmarty és Schedel három nap, három éjjel a Széchenyi-adta ötven-ötven aranyért megírtak), *bizalmas* közelségbe hozta. Kitűnően festi meg a miliőt, Pestet és Budát, a Dunát a hajóhíddal, ami helyett Széchenyi még csak tárgyalgat az angol mérnökökkel egy igaziról, aztán sötét színekkel a hirtelen támadt és a városban pusztító kolerát, a Szent György napi, szokásos költözködési hullámot, a tehetős családok ünnepeit… S míg ezeket olvastam, óhatatlanul eszembe ötlött, hogy amikor az 1833-s évi Auróra szerkesztéséről beszéltek az urak a Két Ökörben, a Síp utcában bizonyos Stark János cipészmesternél egy vidéki fiú, bizonyos Petrovics Sándor kapott szállás, akit apja azért hozott Pestre, hogy a Széna téri evangélikus, német gimnáziumban folytassa tanulmányait. Meglehet, hogy a tízéves fiú jöttében-mentében láthatta az utcán Vörösmartyt. S az is meglehet, hogy a Fehér Ökör mellett is vitte az útja. És ha betekintve az ablakon megpillantotta a társaságot, negyvennyolcban emlékezetébe villanhatott a Pilvax pipafüstös termében, hogy mintha egyszer már látta volna őket… Jolsvai tehet róla, hogy ilyenek jutnak az eszembe, annyira bevont teremtett világában.

Jolsvai András: Nincsen számodra hely, Fekete Sas Kiadó, 2019.